

Lärande inom äldreomsorgen

Delrapport 2 - Vårdbiträdesutbildning med stöd i svenska och med stöd av mentorer på arbetsplatsen

Maj Berg, delprojektledare, Åsö vuxengymnasium
Kerstin Sjösvärd, projektledare Utbildningsförvaltningen
Ingrid Skeppstedt, handledare Nationellt centrum för sfi
och svenska som andraspråk

December 2006

Lärande inom äldreomsorgen
Kombination arbete och utbildning
Projekt nr 642 10307

Delrapport 2

**Vårdbiträdesutbildning med stöd i svenska och
med stöd av mentorer på arbetsplatsen**

Utbildningsförvaltningen och Åsö vuxengymnasium
Januari - december 2006

Maj Berg, delprojektledare,
Åsö vuxengymnasium
Kerstin Sjösvärd, projektledare
Utbildningsförvaltningen
Ingrid Skeppstedt, handledare
Nationellt centrum för sfi och
svenska som andraspråk

December 2006

Förord

De grundutbildningar för äldreomsorgen som har genomförts under kompetensfondens tid har inneburit en massiv insats för kompetenshöjning av medarbetarna. De första utbildningarna startade hösten 2003, sedan dess har över 1200 personer deltagit i olika utbildningar baserade på kurser inom omvårdnadsprogrammet. Många utbildningar har genomförts med stöd i svenska, och under hösten 2004 började man diskutera hur man skulle kunna förbättra utbildningarna, använda sig av stöd på modersmålet m.m. för att ge kursdeltagarna bättre möjligheter att klara utbildningen.

Projektet "Lärande i äldreomsorgen" startade i juni 2005 inom kompetensfondens projekt "Grundutbildningar i äldreomsorgen" för att utforska hur man kan utveckla bättre utbildningar för kursdeltagare som inte har svenska som modersmål. Andra syften var att förbättra kontakten mellan skola och arbetsplats, samt att ge lärarna kompetensutveckling.

I den första delrapporten från projektet beskrevs den första kursen för vårdbiträden där utbildning har bedrivits på halvtid och arbete på ordinarie arbetsplats på halvtid med stöd av mentorer på arbetsplatsen. Denna utbildning genomfördes på S:t Görans gymnasium under höstterminen 2005 och vårterminen 2006.

Delrapport 2 beskriver den utbildning som har genomförts med stöd på tre olika modersmål, tigrinja, amharinja och arabiska, samt stöd i svenska. Utbildningen har getts på Åsö vuxengymnasium och har även den gett goda resultat. 20 av 22 deltagare har genomgått utbildningen och har klarat den med minst godkänt resultat. Deltagarnas kunskaper i svenska har utvecklats. Delprojektledaren på Åsö vuxengymnasium Maj Berg och handledare Ingrid Skeppstedt från Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk beskriver hur arbetet har genomförts och redovisar också de erfarenheter som lärarna, kursdeltagarna och mentorererna har förmedlat till projektet.

Rapportens *Sammanfattning* beskriver delprojektet i korthet. Därefter följer *Förslag till förändring och utveckling*. *Projektets genomförande* redovisar mer i detalj hur arbetet har bedrivits. I kapitlet *Utvärdering* ger lärare, kursdeltagare och mentorer sina synpunkter på projektet.

Ytterligare en delrapport kommer att beskriva den utbildning för deltagare med kort skolbakgrund med mycket intensiv undervisning i svenska och färre kurser ur Omvårdnadsprogrammet som genomförs på Söderorts vuxengymnasium. En utvärdering av projektet i sin helhet görs av Arthur Henningsson och Harald Berg, Consider Consultants.

Kerstin Sjösvärd
Projektledare
Utbildningsförvaltningen

Innehållsförteckning

Förord	2
VÅRDBITRÄDESUTBILDNING MED STÖD I SVENSKA	4
1. Bakgrund	4
Mål för projektet: Lärande i äldreomsorgen – nya utbildningsformer samt kompetensutveckling för lärare	4
Delprojekt 2	5
2. Sammanfattning av delprojekt 2 inom ”Lärande inom äldreomsorg - nya utbildningsformer”	6
Urval, antagning och deltagargrupp	6
Kurser	6
Utbildningens uppläggning och organisation	7
Arbetsformer och arbetssätt	7
Samarbete med arbetsplatserna	8
Mentorer och mentorsrollen	9
Kontakt med arbetsplatserna	9
3. Förslag till utveckling och förändring	10
Urval, antagning och deltagargrupp	10
Kurser	10
Utbildningens uppläggning och organisation	11
Arbetsformer och arbetssätt	12
Samarbete med arbetsplatserna	12
Mentorer och mentorsrollen	14
Kontakt med arbetsplatserna	15
4. Projektets genomförande	16
Urval och antagning	16
Deltagargruppen	16
Kurser	16
Utbildningens uppläggning och organisation	17
Arbetsformer och arbetssätt	17
Handledning	19
Samarbete med arbetsplatserna	20
Kompetensutveckling för lärarna	20
5. Resultat	21
6. Utvärdering	21
Sammanställning av deltagarnas kursutvärdering	21
Sammanställning av lärarnas utvärdering	23
Sammanställning av mentoreernas utvärdering	26
7. Slutkommentarer	27
Bilagor	28

Vårdbiträdesutbildning med stöd i svenska

1. Bakgrund

Grundläggande vårdutbildningar för vuxna som är anställda inom äldreomsorgen har sedan länge funnits som uppdrag inom vuxenutbildningen. Inom äldreomsorgen utvecklas nu livslångt lärande och lärande i arbetet som strategier att möta framtidens behov av kompetent personal. Detta gör att uppdragsutbildningen ställs inför utmaningen att forma utbildningar som mer och mer anknyter till arbetsplatserna. Det finns inom denna typ av utbildning behov att utveckla metoder och förhållningssätt för att kunna individualisera lärandet och få bättre studieresultat. Ett återkommande problem är deltagare som har svårigheter att bli godkända i kurserna, på grund av att de inte behärskar svenska språket tillräckligt bra och/eller saknar studievana. Detta innebär stora arbetsinsatser och ställer stora krav på både lärare och deltagare. Kompetensfonden startade därför ett projekt, *Lärande i äldreomsorgen – nya utbildningsformer samt kompetensutveckling för lärare*. Projektet pågår fram t.o.m. december 2006.

Mål för projektet: Lärande i äldreomsorgen – nya utbildningsformer samt kompetensutveckling för lärare¹

- utveckla och dokumentera arbetsformer och modeller för att deltagarna ska nå målen för vårdbiträdeskursen och samtidigt förbättra sin svenska.
- utveckla befintligt intagningstest. Ta fram anvisningar för genomförande, analys och resultatsammanställning.
- utveckla former för individuella studieplaner där deltagarnas erfarenheter och kunskaper är utgångspunkt.
- utveckla och dokumentera arbetssätt och modeller för hur man i samband med vårdutbildningar effektivt stödjer och följer upp deltagarnas utveckling i svenska språket samt skissa på rubriker till en pedagogisk handbok.
- utveckla redskap för att beskriva deltagarnas språkliga nivå och språkliga utveckling t.ex. utifrån Europarådets språkliga nivåer.
- diskutera, tydliggöra behov och förväntningar som olika intressenter har på vårdutbildningens mål.
- utveckla samarbetet mellan utbildningsanordnare och enskilda arbetsplatser inom äldreomsorgen.
- utveckla tydliga rutiner och en modell för samspelet och kontakten mellan utbildningsanordnare – enhetschef – medarbetare som deltar i vårdutbildning samt arbetsplatsens mentor.
- utforma en rollbeskrivning för mentorsrollen.

---

¹ Reviderade 060829

- pröva olika former av utbildning av mentorer samt dokumentera dessa.
- utifrån projektets erfarenheter beskriva de förutsättningar och rutiner som måste finnas på arbetsplatsen. Förutsättningar som gör att deltagare i kommande vårdutbildningar med liknande upplägg aktivt får stöd i det praktiska arbetet med att utveckla sina språkkunskaper.

Mål för delprojekt 2

- att beskriva om och hur stöd på modersmål kan öka kursdeltagarnas möjligheter för att nå målen för utbildningen och också stödja utvecklingen av svenska språket..

Delprojekt 2

För att pröva huruvida stöd på modersmålet skulle kunna ge bättre resultat för kursdeltagare med bristfälliga kunskaper i svenska beslutade Kompetensfonden under hösten 2005 att en kurs för vårdbiträden skulle genomföras med stöd på modersmålet och stöd i svenska.

Målgruppen för utbildningen var anställda inom äldreomsorgen som saknade grundutbildning och hade otillräckliga kunskaper i svenska. Utbildningen skulle gå tre dagar i veckan. Deltagarna skulle under utbildningstiden arbeta två dagar i veckan på sin ordinarie arbetsplats. Andra förutsättningar var att arbetsplatserna skulle få möjlighet att anställa en utbildningsvikarie från Arbetsförmedlingen på heltid och att deltagarna som stöd i utbildningen skulle få en mentor på arbetsplatsen.

Delprojektets fokus var att hitta nya metoder att öka deltagarnas möjligheter att nå målen för utbildningen och att utveckla sina kunskaper i svenska så att de bättre kan möta de krav som ställs från verksamheten. Särskilt stöd på modersmålet och i svenska skulle ingå i utbildningen.

En av lärarna i arbetslaget skulle få nedsättning i tjänsten för att vara projektledare. Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk vid Lärarhögskolan i Stockholm fick i uppdrag att ge lärarna handledning i projektarbetet.

2. Sammanfattning av delprojekt 2 inom "Lärande inom äldreomsorg - nya utbildningsformer"

I det följande ges en sammanfattning av delprojekt 2.

Urval, antagning och deltagargrupp

I december 2005 genomfördes ett test i svenska inför uttagning till två vårdbiträdesutbildningar med stöd i svenska, varav den ena också innehöll stöd på modersmålet. Grupperna skulle gå på S:t Görans gymnasium respektive Åsö vuxengymnasium. Som uttagningsinstrument användes det nationella provet för sfi. Dessutom registrerades modersmål, utbildningsbakgrund i hemlandet, utbildning i Sverige samt yrkeserfarenhet i Sverige (se bilaga 1). De tre vanligaste modersmålen visade sig vara tigrinja, amharinja och arabiska. 65 sökande deltog i testet, och 23 av dem togs ut till utbildningen med stöd i modersmål. En av dem började aldrig i utbildningen och två avbröt efter den första terminen. Kraven för deltagarna att få delta i utbildningen var att ha tillräckligt goda läs- och skrivkunskaper för att med stöd kunna klara utbildningens kurser.

Trots att deltagargruppen från början var ganska heterogen och hade olika studiebakgrund, förkunskaper och kunskaper i svenska, så har gruppen fungerat bra. Samtliga 20 deltagare som genomfört hela kursen fick minst betyget Godkänt i utbildningens samtliga ämnen. En deltagare klarade inte godkänt betyg i de två första kurserna och flyttade då över till utbildningen i Delprojekt 3, som har en långsammare studietakt. En deltagare som blev godkänd i de två första kurserna avbröt utbildningen p.g.a. att hon födde barn vid den andra terminens början.

Kurser

Valet av kurser i utbildningen har fungerat bra. Utbildningens kurser planerades att ha samma timtal som motsvarande kurser i den ordinarie vuxenutbildningen, men kombinationen arbete och studier innebar bl.a att kurserna och utbildningen förlängdes i tid.

De två första kurserna, *Vård och omsorgsarbete* samt *Medicinsk grundkurs*, kunde inte genomföras på den planerade tiden utan förlängdes med 13 timmar vardera. Båda kurserna upplevdes till en början som svåra och stressiga av både deltagare och lärare. Efterhand som deltagarna övade upp sin studievana, fick bättre självförtroende och blev bekanta med kursernas terminologi gick det allt lättare.

Kurserna *Psykologi*, *Etik och livsfrågor* samt *Människan socialt och kulturellt* lästes parallellt under den andra terminen och de kunde genomföras inom den beräknade tiden. Kursen *Psykologi* upplevdes till en början som särskilt svår och stressig av både deltagare och lärare. Psykologiläraren hade ett nära samarbete med modersmållärarna vilket bidrog till att stärka deltagarnas inlärande av kursinnehållet. Största delen av stödet på modersmål ägnades åt att bearbeta psykologikursen under hela den andra terminen.

Deltagarna har i denna modell fått längre tid för att "smälta" kunskaperna, vilket troligtvis varit en av orsakerna till att så många deltagare klarade utbildningen med ett så bra resultat.

Under hela utbildningstiden har deltagarna fått *Stöd i svenska* 5 timmar per vecka samt

Stöd på modersmål (amharinja, tigrinja och arabiska) 2,5 timmar per vecka. Ett bra samarbete i läraryrket och stödet i modersmål och i svenska i stor grad bidragit till att deltagarna klarade utbildningen med så bra resultat.

Utbildningens uppläggning och organisation

Utbildningens modell och uppläggning med en kombination av arbete på 40% och studier på 60 % har ur ett pedagogiskt perspektiv varit mycket positiv och framgångsrik. Deltagarna kom till utbildningen med erfarenheter och kunskaper att utgå ifrån. Deltagarnas kunskaper har under utbildningen fördjupats och behov av nya har medvetandegjorts. Kursernas teoretiska innehåll har på ett naturligt sätt kunnat förklaras och också förankrats i verkligheten genom att deltagarna kunnat gå tillbaka till sina arbetsplatser och ta reda på hur det fungerar och de har kunnat jämföra med andra arbetsplatser. De har också kunnat fråga och få stöd av sin mentor. Genom stödet på modersmål har de kunnat fördjupa förståelsen för t. ex abstrakta begrepp som används inom vård och omsorg, vilka inte finns i modersmålet. I deltagarnas utvärderingar framkom redan tidigt i utbildningen att de ofta direkt har kunnat tillämpa sina nya kunskaper i arbetet samt att de har fördjupat sin förståelse för olika arbetsmoment. Av utvärderingarna har framkommit att det huvudsakligen fungerat bra med tre dagars studier och två dagar på arbetet. Några av deltagarna har dock ibland haft problem att hitta tid för kontakten med sin mentor då de förlagt de två arbetsdagarna på helgerna. Det är oftast lättare att avsätta tid för detta under vardagar, då fler personal är på plats. Dessutom var det ibland långa perioder då deltagaren och mentorn inte arbetade samma dagar.

Deltagarna läste under den första terminen en kurs i taget. Modersmållärarna, som inte var vårdutbildade, var under den tiden närvarande på vårdlektionen under den förmiddag i veckan då de hade stöd på modersmål på eftermiddagen. Vårdläraren hade ett nära samarbete med modersmållärarna och tillhandahöll uppgifter som deltagarna arbetade med på modersmålslektionerna.

På stödet i svenska har deltagarna arbetat med att på olika sätt utveckla sina kunskaper i svenska. Även svenskläraren har haft samarbete med vårdlärarna. Stöd i svenska och *Stöd på modersmål* har funnits med kontinuerligt under hela utbildningen.

Lärargruppen har på de gemensamma mötena kunnat diskutera uppläggning och eventuella svårigheter och också då med handledning kunnat resonera om hur de på bästa sätt skulle stötta deltagarna. Detta har gett stabilitet och en kontinuitet i utbildningen.

Arbetsformer och arbetssätt

Arbetssättet i utbildningen har syftat till att stärka både språkinläringen och inläringen av ämneskunskaperna. Utgångspunkten har varit deltagarnas kunskaper och erfarenheter från arbetet inom äldreomsorg, teori och praktik har naturligt och snabbt kunnat knytas samman. Lärarledda genomgångar har följts av diskussioner och smågruppsaktiviteter där innehållet bearbetats genom reflektion och självreflektion, interaktion och samarbete. Deltagarna har haft hemuppgifter kopplade till arbetsplatsen och uppgifterna har redovisats på olika sätt både muntligt och skriftligt, individuellt och i grupp. Stöd i svenska och stöd på modersmål har under hela utbildningen löpt parallellt med vårdämnena. Under hela utbildningen har deltagarna fått samarbeta, diskutera och reflektera. De har fått lösa uppgifter, dels i olika konstellationer av smågrupper, dels individuellt samt redan från kursens början fått träning i olika former för muntlig redovisning inför klassen. Deltagarnas självkänsla stärktes tidigt i kursen, de lärde känna varandra och utvecklade snabbt en trygg och tillåtande atmosfär i gruppen. Därmed skapades grunden för ett språkutvecklande och självständigt arbetssätt och

också ett eget ansvarstagande i studierna. Samtidigt utvecklades under de första veckorna en stark anda av att hjälpa och stötta varandra.

Samtliga deltagare hade vid kursens start problem med att skriva samt med läs- och hörförståelse. De hade brister i att förstå ord och begrepp som används dagligen inom arbetsområdet. Både skrivuppgifter och läsuppgifter samt muntliga redovisningar utformades för att träna upp förmågan att formulera sig i tal och skrift. Ett syfte med detta var att deltagarna skulle komma över sin rädsla för olika skrivsituationer liksom för att tala inför grupp samt att delta i samtal och diskussioner. Detta för att få bättre redskap för lärandet och att kunna hantera och klara olika situationer på arbetet. Exempel på arbetssituationer som varit problematiska är: svårigheter att förstå skriftliga och muntliga instruktioner och annan information, rädsla för att delta i diskussioner med arbetskamrater, rädsla för att inleda samtal med omsorgstagare, rädsla för att fråga om sådant de inte förstår, oförmåga att både läsa och skriva dokumentationen om omsorgstagarna. Många av deltagarna lyfte tidigt i utbildningen fram både skrivandet och de muntliga redovisningarna i olika former som exempel på att utbildningen har höjt deras yrkeskompetens samt stärkt självkänslan och självförtroendet. Det har varit viktigt att lärarna i samtliga ämnen har samverkat med lärarna i modersmål och i svenska. Lärarna i modersmål har haft god inblick i vad som tagits upp på teorilektionerna tack vare att de under den första terminen auskulterade en förmiddag i veckan (3, 25 tim) på lektionerna i *Vård och omsorgsarbete* samt *Medicinsk grundkurs*. Det har inneburit ett stöd för den teoretiska delen av kursen genom att deltagarna har fått arbeta med teoriböckernas vokabulär och teoretiska begrepp. Deltagarna har under kursen fått föra protokoll över olika typer av samtal och skrivuppgifter som förekommer på arbetsplatserna vilket har ökat deras medvetenhet om vilka språkkunskaper som krävs i arbetet. Detta har också varit en del av underlaget för den individuella studieplaneringen och underlag för arbetet på svenskstödet. En stor del av stödet i svenska har ägnats åt autentiska skrivuppgifter som har diskuterats och bearbetats på olika sätt. För att stärka deltagarnas läsförmåga och läsförståelse har deltagarna också fått läsa skönlitteratur. Stödet på modersmål och stödet i svenska har dels gett deltagarna stöd i de ämnesteoretiska studierna, att de utvecklats språkligt och fått en större känsla för och kunskap om nyanser i språket.

Samarbete med arbetsplatserna

Det finns ett stort behov av vårdutbildning där deltagarna får stöd i att utveckla det svenska språket och generellt har arbetsplatserna varit mycket positiva till utbildningen. Samarbetet med de flesta arbetsplatser har fungerat bra. Det har dock funnits vissa problem för mentorerna och deltagarna att hitta möjliga tider för träffar, framför allt i början av utbildningen.

Till de två möten som mentorerna var inbjudna till kom sammanlagt 10 personer. Vid det första mötet fanns ett stort behov hos mentorerna att få diskutera mentorsrollen och hur mycket de konkret skulle hjälpa deltagarna med hemuppgifterna. Detta har sedan också diskuterats individuellt vid telefonkontakterna mellan lärare och mentorer. Vid det andra mötet, som var gemensamt för mentorer och enhetschefer, diskuterades hur kontakterna kan förbättras mellan skolan och arbetsplatserna. Både lärare och mentorer uttrycker att mötena fyllde en viktig funktion. De två möten som enhetscheferna var inbjudna till var uppskattade, men få kom. Alla tyckte att det är viktigt med kontakt mellan dem och skolan, men tyvärr har de små möjligheter att komma till möten, bl.a. beroende på hög arbetsbelastning. På det senaste mötet diskuterades alternativa kontaktvägar mellan skolan och cheferna, som t.ex. via telefon och e-mail. Samtliga chefer uttryckte önskemål om att hålla sig informerade om hur det går för kursdeltagaren och vad som studeras för tillfället.

Det har ibland varit svårt att nå ut med information till arbetsplatserna men, enligt utvärderingarna, är kombinationen arbete och studier en modell som arbetsplatserna, deltagarna och lärarna ser som mycket framgångsrik. Det har även upplevts utvecklande för arbetsplatsen att deltagarna har haft uppgifter från skolan som har diskuterats på arbetsplatsen. Många gånger har diskussionerna runt uppgifterna inte stannat mellan deltagaren och mentorn utan fortsatt i hela arbetsgruppen.

Mentorer och mentorsrollen

I utbildningsmodellen som prövats i delprojektet har samtliga deltagare haft en mentor på arbetsplatsen. Kontakten med mentorerna har i stort sett fungerat bra. Det tog dock tid innan alla deltagare fått en mentor, beroende på oklarheter i vad mentorsrollen skulle innebära samt vem som skulle ansvara för att utse mentorn. Mentorerna har varit stöd för deltagarna dels genom att uppmuntra och vara samtalspartner vid arbetet med hemuppgifter, dels genom att stötta deltagarna vid läsning av kurslitteraturen och förklara sådant som varit svårt att förstå.

Nästan alla deltagare kände att de fick uppmuntran och stöd från mentorerna framför allt i början av utbildningen. Ett fåtal av deltagare har inte haft någon, eller har haft mycket lite, kontakt med sin mentor vilket t.ex. berodde på att det var svårt att hitta gemensamma tider eller i något fall att mentorn bytte arbetsplats. Hur mycket deltagarna har träffat sin mentor har också varierat beroende på hur stort behov av stöd som fanns.

De flesta mentorer har upplevt mentorsarbetet som stimulerande och utvecklande, de tycker att de varit ett stöd för deltagarna men också att de själva har fräschat upp sina kunskaper och fått nya idéer. Flera mentorer har påtalat att det varit utvecklande för arbetsplatsen. Vissa önskar mer kontakt med utbildningen t.ex. genom att få möjlighet att göra besök i undervisningen.

Kontakt med arbetsplatserna

Den praktiska delen i kursen *Vård och omsorgsarbete* ersätts i vårdutbildningarna av deltagarnas ordinarie arbete. För att stärka deltagarna och samarbetet mellan skolan och arbetsplatserna har vårdläraren under utbildningen haft telefonkontakt med samtliga mentorer och samtliga chefer minst en gång. Telefonsamtalen har upplevts som mycket värdefulla av alla parter; enhetschefer, mentorer, deltagare och lärare. Enhetschefer och mentorer har varit mycket intresserade och förmedlade att kursdeltagaren utvecklats i sin yrkesroll, utvecklat språket och visat ett starkare självförtroende.

3. Förslag till utveckling och förändring

Urval, antagning och deltagargrupp

Inför antagning och urval är det viktigt att målgruppen är definierad och att det tas hänsyn till fler faktorer än enbart resultatet på ett test. Exempel på sådana faktorer är deltagarnas tidigare skolgång och studievana vilket bör påverka utbildningens längd, uppläggning och arbetsätt. Ett sätt att göra detta är förslagsvis att ha antagning till två eller flera utbildningar vid samma tillfälle. Flera antagningskriterier kan då användas och grupper med olika studietakt och olika typer och omfattning av stöd i utbildningen kan bildas.

Vid antagningstillfället och urvalet till utbildningar bör flera testledare finnas med. Som urvalsinstrument bör användas ett test där olika aspekter av de sökandes språkliga kompetens provas. Förutom ordkunskaps- och skriftliga uppgifter bör också olika typer läsförståelse och hörförståelseuppgifter ingå. En viktig del av antagningen är ett samtal med varje sökande där det, förutom prövning av den muntliga kompetensen, finns möjlighet att få information om studiebakgrund och erfarenhet av studier både i ursprungslandet och i Sverige.

Kurser

De flesta av deltagarna har en bakgrund i ett skolsystem som ser annorlunda ut än det svenska. Exempel på en sådan erfarenhet kan vara att det genererar ett högre betyg om man skriver av en text eller kopierar lärarens ord än om man använder egna ord och formuleringar. Flera av deltagarna var dessutom lågutbildade och/eller hade inte studerat på många år. Det hade därför varit en fördel om man under de första utbildningsveckorna avsatt förslagsvis en lektion per vecka för att arbeta med olika studiestrategier.

Många av deltagarna i utbildningen har inte heller haft tillräckliga förkunskaper om hur det svenska systemet när det gäller vård och omsorg är uppbyggt. Kursen *Vård och omsorgsarbete* utökades under utbildningen med 13 timmar till 98 timmar. Trots förlängningen kändes det som ett minimum för att deltagarna skulle kunna klara av kursen på ett bra sätt. Det vore en fördel om timantalet ökades något i kommande utbildningar.

Medicinsk grundkurs är en mycket teoretisk kurs och kräver mer tid än vad som normalt avsätts i traditionell vuxenundervisning. Många av kursdeltagarna hade t.ex. inte läst om människokroppen i tidigare skolgång. Timantalet i utökades med 13 timmar till 92 timmar och lästes i ett block, tre gånger per vecka. Ämnet bearbetades också under lektionstiden i *Stöd i modersmål*, i nära samarbete med vårdläraren, en gång i veckan. Kursen upplevdes ändå som tung och intensiv, men samtliga deltagare utom en nådde kursmålen och fick minst betyget Godkänd.

Psykologi är också en mycket teoretisk kurs. Kursen var utökad med ca 10 timmar jämfört med ordinär vuxenutbildning. Dessutom bearbetades ämnet under lektionerna *Stöd på modersmål* under utbildningens andra termin. Läraren i psykologi anser att det upplägget var ett minimum av tid för att kursdeltagarna skulle nå kursmålen.

Stöd på modersmål

Resultatet av yrkesutbildningar för invandrare skulle bli bättre om fler utbildningar med stöd på modersmål genomfördes. Urvalet av lärare är mycket viktigt för att nå bästa resultat. Generellt bör modersmållärarna inte enbart ha en lärarutbildning och goda kunskaper i svenska utan också vara utbildade inom yrkesområdet för att kunna ge adekvat stöd.

De erfarenheter och kunskapsinvesteringar som gjort under denna kurs bör tas tillvara genom att fler vårdutbildningar med stöd på modersmål genomförs.

Stöd i svenska är inget ämne och har ingen kursplan. I undervisningen måste finnas både ett diagnostiskt och ett behovsorienterat förhållningssätt. Lärarna i delprojekt 2 stödjer det förslag som framtagits i delprojekt 1, att det skulle behövas en ”lokal kursplan” där inriktning, mål och arbetssätt beskrivs och där t.ex. följande aspekter tas upp:

I undervisningen bör deltagarna ges möjlighet:

- att bli medvetna om sina språkfärdigheter för att själva kunna beskriva både vilka problem man har och vad man behärskar. Här kan t.ex. det självskattningsmaterial som finns i Europeisk språkportfolio (se bilaga 2) vara utgångspunkt både för att beskriva kunskaperna vid utbildningens start och vid slutet av utbildningen för att beskriva framsteg och utveckling.
- att få en insikt om både *vad* de behöver utveckla och *hur* de kan utveckla sin språkliga kompetens. Lärarens uppgift är att stödja deltagarna genom att deltagarna får pröva olika arbetssätt och strategier.
- att reflektera över i vilka olika situationer de använder svenska språket och bli medvetna om att olika språkliga kompetenser krävs i olika kommunikationssituationer på arbetsplatsen. Här kan t.ex. de blanketter som använts i utbildningen vara exempel på hur medvetenhet kan skapas (se bilaga 3a och b).
- att pröva olika sätt och vägar för hur de kan använda sin arbetssituation för att utveckla sin språkfärdighet.
- att göra jämförelser mellan sitt eget språk och svenska språket för att därigenom bli medveten om likheter och skillnader i språken.
- att inse att alla delar av språket är lika viktiga och att t.ex. ett bra uttal påverkar stavningsförmågan.
- att utveckla strategier för att arbeta med texter som ligger på en hög språklig och teoretisk nivå både på arbetet och i studierna.
-

Tillägg:

- Deltagarna i liknande utbildningar med stöd i svenska och/eller på modersmål bör få en möjlighet att i slutet av utbildningen få göra ett s.k. nivåtest på vuxenutbildningscentrum för att få avgjort huruvida ytterligare studier i svenska som andraspråk krävs för fortsatta studier inom vårdutbildningen.

Utbildningens uppläggning och organisation

Utbildningen var förlagd till tre dagar per vecka, d.v.s. tre dagar studier och två dagar arbete per vecka. Vårdämnen studerades på förmiddagarna, och deltagarna fick *stöd i svenska* respektive *stöd på modersmål* på eftermiddagarna. Då detta upplevdes fungera bra av både lärarna och deltagarna är det önskvärt att kommande kurser kan organiseras på samma sätt. Dels blir inte undervisningsdagarna så späckade och långa, dels kan deltagarna direkt få hjälp att bearbeta de aktuella språkliga svårigheterna. Då stärks inlärandet av både språket och ämneskunskapen.

Det är viktigt att både deltagarna och arbetsplatserna redan från utbildningens start tydligt informeras om utbildningens uppläggning och innehåll. Mål och betygskriterier behöver förklaras och sedan kontinuerligt följas upp i de olika delkurserna.

Det är önskvärt att deltagarna har egna kursböcker så att de kan göra anteckningar eller skriva in översättningar av svåra eller okända ord och begrepp i böckerna.

Arbetsformer och arbetssätt

Arbets sättet har enligt både lärare och deltagare fungerat tillfredsställande. Vad som kan utvecklas och förbättras inför kommande utbildningar är, som tidigare påpekats, att antalet timmar för hela utbildningen utökas för att få ökat utrymme att arbeta med andraspråksutveckling och studiestrategier även i de teoretiska ämnena.

Ett område som behöver utvecklas är att hitta former för individuella studieplaner och inom utbildningens ram finna tid så att varje deltagare kontinuerligt får information och möjlighet att i varje delkurs diskutera med undervisande lärare om hur det går och vad som behöver förbättras.

Samarbete med arbetsplatserna

Att deltagarna arbetat under utbildningstiden och att samarbetet med arbetsplatserna i de flesta fall fungerat väl har bidragit till att deltagarna nått ett så bra resultat.

En förutsättning för att utbildningsmodellen ska fungera är att deltagarnas arbetsschema och tider anpassas till utbildningen. Det är t.ex. svårt för deltagarna att fungera i studierna dagen efter de har arbetat natt. Att deltagarna är närvarande på lektioner och vid genomgångar är en förutsättning för ett bra studieresultat och kursdeltagarna bör inte gå ifrån undervisningen för olika möten på arbetsplatsen om det inte är mycket viktigt. Semester ska heller inte beviljas under kursperioden. Det är viktigt att arbetsplatsen är positiv till att deltagaren går en utbildning och visar intresse för hur det går.

I början av utbildningen bör både arbetsplats och utbildningsanordnare se till att det finns aktuella listor med kontaktpersoner och e-postadresser.

Lärarna i delprojekt 2 stödjer i stort det förslag som framtagits i delprojekt 1 men har gjort vissa förändringar och tillägg.

Förslag till utveckling och en tänkbar arbetsgång för samarbetet med arbetsplatsen:

Vid kursstarten:

- Deltagarna får kursinbjudan från utbildningsanordnaren med information om skolans telefonnummer och e-postadress, kursansvarig person, studietider, kurslitteratur etc. De får också en blankett för att fylla i uppgifter om vilken mentor de kommer att ha och uppgifter om hur skolan kan nå mentorn, med både telefonnummer och e-mailadress. Blanketten innehåller också uppgifter om enhetschefens namn, telefonnummer och e-mailadress
- Enhetscheferna ska hjälpa till vid val av mentor Det är viktigt att mentorerna har en undersköterskekompetens och behärskar svenska språket muntligt och skriftligt. Det är också viktigt att både deltagare och mentor är positiva till att samarbeta.
- Enhetscheferna har inför utbildningen fått ett informationsbrev men bör få ytterligare ett brev när deltagaren är antagen, med information om studietider, utbildningens kurser, mentorskap, telefonnummer och e-postadresser till skolan.
- Det är också viktigt att informera om att det är värdefullt om det på arbetsplatsen finns ordböcker och ett referensbibliotek där förslagsvis kurslitteraturen ingår.

- Mentorerna får ett brev från utbildningssamordnaren med information om studietider, utbildningens kurser, information om rollen som mentor, telefonnummer och e-postadresser till skolan.

Under de två första kursveckorna

- Kursansvarig lärare tar en första kontakt med samtliga enhetschefer och mentorer, antingen via telefon eller e-mail, med syfte att ”stämna av” och ge utrymme för frågor.

Efter ca 2-3 veckor:

- Mentorerna och enhetscheferna inbjuds till skolan för information och diskussion. Samtliga undervisande lärare närvarar vid träffen. De mentorer och enhetschefer som ej kan komma eller uteblir kontaktas per telefon eller e-mail av kursansvarig lärare.

Efter ca 1-1½ månad:

- Arbetsplatsbesök startar (ca.1 tim/elev). Som alternativ eller som komplement till arbetsplatsbesök håller kursansvarig lärare en kontinuerlig individuell dialog med enhetschefer och mentorer under hela utbildningstiden, enklast via e-mail. Läraren informerar arbetsplatserna om vilka kursmoment som är aktuella och hur det går för respektive kursdeltagare. Samtidigt får läraren en feedback från arbetsplatsen om kursdeltagarens utveckling i arbetet. Det är viktigt att denna dialog hålls med både chefer och mentorer.

Efter ca 13 – 15 veckor:

- Mentorerna inbjuds åter till skolan för uppföljning och pedagogiska diskussioner. Det är viktigt att samtliga undervisande lärare närvarar. Mentorerna erbjuds också att komma till undervisningen.

Mentorer och mentorsrollen

Mentorerna bör ha en undersköterskekompetens och goda kunskaper i svenska språket samt engagemang och intresse för uppgiften.

Det bör finnas en formulerad beskrivning av mentorsrollen som mentorer, kursdeltagare och enhetschefer får.

Mentorerna bör få en mentorsutbildning på samma sätt som handledare får en handledarutbildning.

Lärarna i delprojekt 2 stödjer förslaget som framtagits i delprojekt 1 men har gjort vissa tillägg.

I en sådan utbildning bör ingå:

- Information om utbildningens innehåll
- Mentorsrollen
- Andraspråksinlärning och andraspråksutveckling.

I avsnittet om mentorsrollen kan följande aspekter tas upp:

- att vara mentor kontra arbetskollega.
- att visa intresse och att uppmuntra.
- att på rätt sätt ta reda på om deltagaren verkligen förstår aktuell information (muntlig och skriftlig).
- att på bästa sätt stötta deltagarna i deras språkutveckling på arbetsplatsen.
- att stötta vid inläsning av litteratur.

- att stötta skrivandet av rapporter etc. och att successivt öka kraven på självständigt skrivande.
- att som kollega rätta skriven text, ordval och uttal på ett positivt sätt.
- att uppmuntra till fortsatt vårdutbildning och studier i svenska språket.

Frågor att diskutera vidare:

- Vissa arbetsplatser har karriärvägar för undersköterskor, exempelvis genom olika ansvarsområden såsom hygien. Skulle mentorskap kunna vara en karriärväg?
- Hur kan man beskriva mentorsrollen i förhållande till handledarrollen?
- Att vara mentor innebär att vara ett stöd för sin arbetskamrat under kursen. När upphör stödet? Hur blir förhållandet efter utbildningen?
- Hur kan man på arbetsplatsen ta tillvara och utveckla deltagarens ökade kompetens efter avslutad utbildning.

Kontakt med arbetsplatserna

I kommande utbildningar bör tid för kontakt med arbetsplatserna kvarstå. Besök på arbetsplatsen är tidskrävande men den absolut bästa formen för att stärka kontakt mellan utbildningen och arbetsplatserna. Kontakt via telefon och e-mail är ett bra alternativ om besök inte går att genomföra. Det är också ett viktigt komplement även när man genomför besök på arbetsplatsen. Vår erfarenhet är att det är viktigt med upprepade kontakter. För att utbildningen ska ge så bra resultat som möjligt är det väsentligt med en kontinuerlig kontakt mellan lärare och arbetsplats, både med mentorer och chefer.

4. Projektets genomförande

Urval och antagning

I december 2005 genomfördes ett test i svenska inför uttagning till två vårdbiträdesutbildningar med stöd i svenska, varav den ena också innehöll stöd på modersmålet. Grupperna skulle gå på S:t Görans gymnasium respektive Åsö vuxengymnasium. Som uttagningsinstrument användes det nationella provet för sfi. Dessutom registrerades modersmål, utbildningsbakgrund i hemlandet, utbildning i Sverige samt yrkeserfarenhet i Sverige. De tre vanligaste modersmålen visade sig vara tigrinja, amharinja och arabiska. 65 sökande deltog i testet, och 23 av dem togs ut till kursen med stöd i modersmål. 16 av dessa hade godkänt på det nationella provet och 6 deltagare fick inte godkänt på hela provet men var godkända på den muntliga delen. Tidigare under hösten hade kontakter tagits med Språkcentrum för att rekrytera modersmåls lärare till utbildningen. Kraven för deltagarna att få delta i utbildningen var att ha tillräckligt goda läs- och skrivkunskaper för att med stöd kunna klara utbildningens kurser.

Deltagargruppen

Den antagna deltagargruppen bestod av 17 kvinnor och 6 män. En kvinna började aldrig i kursen och två deltagare avbröt studierna efter första terminen. Anledningarna till avbrotten var att en kvinna födde barn vid andra terminens början och en man klarade inte kursmålen. Han överflyttades till en motsvarande kurs med långsammare studietakt.

Deltagargruppen som fullföljde studierna bestod av 15 kvinnor och 5 män. De representerade fyra språkgrupper: arabiska (4), kurdiska/ sorani (1), amharinja (5), tigrinja (10). Den kurdisk/soranitalande deltagaren ingick i den arabisktalande gruppen i modersmålsstödet. Deltagarnas tidigare skolbakgrund var mellan 7 och 14 år: 7-9 år (9), 11-12 år (10), 14 år (1). Den yngsta deltagaren var 25 år och den äldsta 45 år, medelåldern i gruppen var 37,2 år. Alla hade fasta anställningar inom äldreomsorgen och hade arbetat på sin nuvarande arbetsplats i 3 – 16 år. Tio deltagare hade arbetat på nuvarande arbetsplats i 3 – 5 år, åtta i 6 – 11 år och en i sexton år (se bilaga 1).

Kurser

Följande kurser ingick i utbildningen²:

Vård och omsorgsarbete (200 poäng)

Kursen innehåller grundläggande kunskap om omvårdnad och social omsorg, teoretiskt och praktiskt, kopplat till deltagarnas erfarenheter av vård- och omsorgsarbete. Vidare tar kursen upp etiska aspekter inom arbetsområdet och olika sätt att möta och kommunicera med människor i vård- och omsorgssituationer. Kursen ger också en grundläggande kunskap om lagar och organisation som styr olika verksamheter inom vård och omsorg, hälsobegrepp och olika sätt att upprätthålla hälsa samt rehabiliteringens betydelse inom vård och omsorg.

Antal timmar: planerade 85, utökning 13

---

² Poängen brukar i regel motsvara antal timmar i kursen. I vuxenutbildningen är det vanligt att timmarna reduceras till ca 60-70 % jämfört med ungdomsgymnasiets kurser.

Människan socialt och kulturellt (100 poäng)

Kursen ger kunskap om människan ur olika sociala och kulturella perspektiv samt skapar förståelse för olika sätt att se på kulturbegreppet.

Antal timmar: 60

Medicinsk grundkurs (100 poäng)

Kursen behandlar människokroppens uppbyggnad och funktion och människans normala fysiska utveckling under hela livet. Kursen ger också kunskap om vanliga sjukdomstillstånd och vikten av ett hygieniskt arbetssätt.

Antal timmar: planerade 79, utökning 13

Psykologi A (50 poäng)

Kursen ger kunskap och förståelse för egna och andras reaktioner i vardagslivet samt hur människan fungerar som individ i en grupp. Vidare ger kursen kunskap om människans beteende, hur människan uppfattar och tolkar sin omvärld, skillnad mellan individer och om hur olika psykiska problem påverkar människan i vardagslivet.

Antal timmar: 50

Etik och livsfrågor (100 poäng)

Kursen ger kunskap om etiska riktlinjer och centrala etiska begrepp samt värden och värdekonflikter inom verksamhetsområdet. Kursen ger också fördjupade kunskaper om olika livsåskådningars syn på hälsa och behandling.

Antal timmar: 60

För att nå utbildnings mål och för att utveckla svenska språket fick deltagarna också

Stöd i svenska 5 timmar per vecka samt

Stöd på modersmål 2,5 timmar per vecka

Utbildningens uppläggning och organisation

Undervisningen var förlagd till tisdagar, onsdagar och torsdagar. Under den första terminen lästes kurserna i block. Kursen *Vård- och omsorgsarbete* genomfördes under de första 10 veckorna och *Medicinsk grundkurs* under resten av terminen, 10 veckor. Parallellt med vårdkurserna fick deltagarna stöd i svenska på tisdag och torsdag eftermiddag samt stöd i modersmål på onsdag eftermiddag. Under den andra terminen lästes kurserna *Människan socialt och kulturellt*, *Etik och livsfrågor* samt *Psykologi* parallellt tisdag, onsdag respektive torsdag förmiddagar. Stöd i svenska och stöd på modersmål lästes på eftermiddagarna, liksom föregående termin. Projektledaren hade 10 % av sin arbetstid avsatt för att leda och dokumentera arbetet.

Arbetsformer och arbetssätt

Vårdkurserna

Arbetsmetoderna i vårdämnena har varit varierande och syftat till att stärka både deltagarnas språkutveckling och inläringen av ämneskunskaperna. För att nå kursmålen krävs en högre språklig nivå i svenska än vad flertalet av kursdeltagarna hade vid början av utbildningen. Flertalet av kursdeltagarna var lågutbildade och/eller studieovana samt var vid kursstarten mycket oroliga inför studierna. En viktig förutsättning för lärande är att känna trygghet. Därför har arbetsmetoderna även syftat till att stärka deltagarnas självkänsla och att skapa en trygg studiesituation.

Teoridelarna har kontinuerligt anknutits till och förankrats i det praktiska arbetet på arbetsplatserna så långt det varit möjligt. Att arbeta språkutvecklande innebär att skapa möjligheter för deltagarna att i samtliga ämnen använda språket på olika sätt, att samarbeta i problemlösande aktiviteter och att interagera i meningsfulla sammanhang. Redan från utbildningens början fick deltagarna diskutera och lösa uppgifter i olika konstellationer av smågrupper dels för att lära känna varandra och skapa sammanhållning i gruppen, dels som en grund för det fortsatta arbetssättet i utbildningen. För att i möjligaste mån tillgodose deltagarnas olika sätt att lära har metoderna varierats mellan lärarledda föreläsningar, grupparbeten, individuella arbeten, diskussioner och debatter, rollspel, reflektioner, skrivuppgifter samt muntliga redovisningar både individuellt och i grupp. Lärarledda genomgångar följdes ofta av grupparbeten med varierande redovisningsformer, dels skriftliga redovisningar där deltagarna gemensamt i grupperna bearbetade texter och formulerade lösningar till uppgifterna, dels muntliga redovisningar där samtliga i gruppen tog en aktiv del. De muntliga redovisningarna har haft olika utformning med inslag av t.ex. rollspel, bilder och/eller egna illustrationer m.m. Efter större grupparbeten har deltagarna gjort en utvärdering av gruppens samarbete, sin egen del i arbetet samt av redovisningen. Efter gruppredevisningar har deltagarna fått ge feedback till varandra, med tyngdpunkt på det som var positivt. Varje vecka har deltagarna haft hemuppgifter där teorin så långt det varit möjligt förankrades i praktiken. Det kunde t.ex. innebära att deltagarna fick i uppgift att ta reda på hur man gör på arbetsplatsen eller ta fram uppgifter om stadsdelen. Deltagarna har i regel haft en vecka på sig för att genomföra hemuppgifter samt skriva och/eller förbereda en muntlig redovisning. Ibland har hemuppgifterna sammanställts i mindre grupper och sedan redovisats.

Stöd på modersmål

I gruppen talades tre språk, amharinja, tigrinja och arabiska. Deltagarna har under utbildningen fått stöd på sitt modersmål en gång i veckan av två lärare, en lärare i amharinja och tigrinja och en lärare i arabiska. En deltagare vars modersmål var kurdiska/sorani ingick i den arabisktalande modersmålsgruppen.

Eftersom modersmållärarna inte hade någon vårdutbildning fick de, för att kunna ge deltagarna adekvat stöd i de teoretiska delarna av utbildningen, auskultera hos läraren i kurserna *Vård- och omsorgsarbete* och *Medicinsk grundkurs* under en inledande period.

Under den första perioden arbetade deltagarna i sina respektive språkgrupper. De behövde mycket stöd och hade t.ex. svårt att förstå kurslitteraturen och också vad som förväntades av dem när det gällde att lösa uppgifter. Självförtroendet var dåligt hos många av deltagarna och det fanns en rädsla för att inte klara utbildningen. Många hade svårigheter med att arbeta självständigt. Stödet handlade under denna period mest om ord- och begreppsförståelse. Många begrepp finns t.ex. inte på deltagarnas modersmål. Vissa deltagare behövde också hjälp både med att förstå givna uppgifter men kanske framför allt med hur de skulle lösa dem d.v.s. behovet av fungerande studieteknik och studiestrategier var stort. Vissa deltagare tyckte inte att de behövde något stöd på modersmålet och arbetade därför på egen hand under lektionsspansen. Läraren i *Vård- och omsorgsarbete* och *Medicinsk grundkurs* gav ofta deltagarna gruppuppgifter. Gruppsammansättningen varierade från uppgift till uppgift. Deltagarna önskade efter en period att få arbeta med gruppuppgifterna också på lektionerna med modersmålstöd. Modersmållärarna tog hänsyn till detta och lät dem arbeta i språkliga tvärgrupper. Stödet på modersmål blev då mer individuellt och modersmållärarna ambulerade mellan grupperna. Alla deltagarna efterfrågade nu deras stöd. Stödet handlade fortfarande om förståelse av ord och begrepp men också om att deltagarna på modersmålet

ville få bekräftelse på att de förstått uppgifterna och frågorna och inte minst att de förstått innehållet i kurslitteraturen.

Under den sista perioden av utbildningen hade deltagarna fortfarande behov av att få ord och begrepp förklarade, men fler och fler ville ha bekräftelse på att de förstått den aktuella kursens ämnesteoritiska del och ville också via modersmålet resonera om litteraturen och om egna tankegångar inte minst när de läste kurserna *Psykologi* och *Etik och livsfrågor*.

Stöd i svenska

Stödet i svenska har i första hand inriktats mot att stödja deltagarna språkutveckling och i andra hand att stödja studierna av vårdämnena. Utgångspunkten för undervisningen har varit språket på arbetsplatsen. Deltagarna har t.ex. fått föra dagbok över vilka samtals- och skrivsituationer som de deltar i på arbetsplatsen (bilaga 3a och 3b). Detta har dels ökat deras medvetenhet om vilka språkkunskaper som krävs i arbetet och också varit underlag för den individuella studieplaneringen och för arbetet på svenskstödet. En del av stödet i svenska har ägnats åt autentiska skrivuppgifter från arbetsplatsen vilka har diskuterats och bearbetats på olika sätt. De har också använt ordbehandling i sitt skrivande, haft tangentbordsträning och arbetat med olika grammatik- och ordkunskapsprogram på dator. När det gäller den muntliga delen har de arbetat mycket i smågrupper och tillsammans fått diskutera och skaffa information t.ex. i samband med valet och sedan fått redovisa vad de kommit fram till inför gruppen. Både muntligt och skriftligt har detta inneburit att de arbetat mycket med vokabulär, att formulera sig i olika sammanhang och med grammatiska strukturer. För att få ökad lästräning, ökad läsförståelse och ett vidgat ordförråd har deltagarna fått läsa skönlitteratur, dels med ett innehåll som anknyter till yrket, dels som ren upplevelseläsning. Under läsningen har de skriftligt fått reflektera över innehållet och också i smågrupper fått diskutera och dela läsoplevelser.

Från början var det planerat att deltagarnas språkutveckling skulle dokumenteras med hjälp av europarådets språkliga nivåer (se bilaga 2). Lärarna fick vid början av utbildningen en genomgång och fick också själva pröva självbedömningsmaterialet. Deltagarna genomförde sedan ett självskattningstest och läraren gjorde en bedömning av deras språkliga nivå. Tanken var att detta skulle genomföras även i slutet av utbildningen. I mitten av utbildningen byttes svenskläraren ut och den nya svenskläraren hade inga erfarenheter av materialet. I slutet av utbildningen aktualiserades bedömningen av deltagarnas språkliga nivå inte minst p.g.a att flera deltagare önskade fortsätta studera. Det beslutades att de deltagare som önskade och som språkligt ansågs ha möjligheter att klara ett nationellt test i svenska som andraspråk för den grundläggande vuxenutbildningen, vilket är ett krav för att få fortsätta på vårdutbildningen, skulle få göra detta. Flera av deltagarna tyckte inte att de fått information om detta krav. Tid för förberedelser inför provet skulle tas från de ordinarie svensktimmarna och det blev en ganska upphaussad och upprörd stämningen i gruppen. Problemet löstes dock på ett bra sätt och de deltagare som önskade fick göra ett s.k. nivåtest på vuxenutbildningscentrum.

Handledning

Ansvarig skolledare, handledaren och ansvarig från Utbildningsförvaltningen har regelbundet träffat lärargruppen ungefär en gång per månad. På dessa möten har gruppen tillsammans diskuterat utbildningens uppläggning och arbetsformer och vad det innebär att arbeta språkutvecklande. Deltagarnas utveckling under utbildningen har gemensamt diskuterats och följts upp. Andra frågor som tagits upp är hur kontakten och samarbetet mellan skola och arbetsplats kan förstärkas och möten med mentorer och chefer har förberetts. Handledaren har besökt undervisningen och också samtalat med deltagarna samt med de undervisande lärarna.

Samarbete med arbetsplatserna

Vissa praktiska problem med kombinationen arbete och studier fanns i början av utbildningen genom att många deltagare normalt arbetade på ett s.k. ”rullande schema” och arbetstiderna varierade från vecka till vecka. Problemet löstes genom att deltagarna under kurstiden fick specialanpassade arbetsscheman.

Alla deltagare skulle få en mentor på arbetsplatsen. Mentorerna skulle behärska svenska språket bra och ha undersköterskekompetens. Alla deltagare har med något undantag haft en mentor på sin arbetsplats under hela utbildningen. Mentorerna inbjöds till en informationsträff i början av utbildningen (se bilaga 4). Till träffen kom sex personer. Mentorerna fick först information om projektet och om kursens innehåll och uppläggning och sedan diskuterades mentorernas roll i smågrupper. Mentorerna inbjöds vid fyra olika fortbildningstillfällen att delta på gemensamma fortbildningsdagar. Fortbildningsdagarna har varit mycket uppskattade av både lärare och mentorer (se bilaga 5).

Enhetscheferna inbjöds också till en informationsträff i början av utbildningen (se bilaga 6). Fyra enhetschefer kom till träffen. Cheferna fick information om projektet och om kursens innehåll och uppläggning. Vi diskuterade mentorernas roll samt en del praktiska frågor angående deltagarnas schemaläggning och tid för deltagarna att träffa mentorerna. I början av den andra terminen inbjöds mentorerna och cheferna till en gemensam informationsträff. Två mentorer och fem chefer kom till träffen. Enhetscheferna och mentorerna fick information om kursens innehåll och uppläggning, vilka svårigheterna hade varit samt om utvecklingen och hur det går för deltagarna. På träffarna diskuterades också former för samarbete och vilka organisatoriska förutsättningar som krävdes för att deltagarna skulle nå ett bra resultat samt hur man på arbetsplatserna kan ta tillvara och vidareutveckla deltagarnas ökade kompetens.

Vårdläraren, som också var projektledare, har under utbildningsperioden haft telefonkontakt med alla chefer och mentorer. I samtalen med mentorerna diskuterades utbildningen, mentors roll samt om och hur deltagarna utvecklats i sitt arbete och i sin förmåga att använda svenska språket.

I samtalen med enhetscheferna diskuterades utbildningen, hur det går för deltagaren, hur chefen kan stödja deltagaren, mentors roll och hur chefen kan stötta mentorskapet. Dessutom diskuterades hur deltagaren utvecklats i sitt arbete och i sin förmåga att använda svenska språket samt praktiska frågor som schemaläggning etc.

Kompetensutveckling för lärarna

Lärarna i projektet erbjöds att under utbildningsperioden delta i en seminarierie som vände sig till alla lärare som arbetar med Kompetensfondens uppdragsutbildningar för vårdbiträden och undersköterskor (se bilaga 6).

5. Resultat

Av de 23 deltagare som uttogs till kursen började 22 och har 20 deltagare genomfört utbildningen. Samtliga 20 har fått minst betyget Godkänd på samtliga kurser (se bilaga 7). Samtliga deltagare har förbättrat sina kunskaper i svenska både muntligt och skriftligt, vilket har bekräftats av deltagarna själva, lärare, mentorer och enhetschefer. De har också utvecklats i det praktiska arbetet och fått ett bättre självförtroende.

6. Utvärdering

Sammanställning av deltagarnas kursutvärdering

Kontinuerligt under hela utbildningen har muntliga utvärderingar utförts. I slutet av utbildningen ombads deltagarna att göra en skriftlig utvärdering (Underlag för utvärderingen se bilaga 8). 17 av 20 deltagare har svarat på den skriftliga utvärderingen.

Kursanmälan

I enkäten framgår att alla kursdeltagarna utom två var mycket motiverade att börja kursen. Många hade en stark önskan att få en utbildning för sitt arbete och också stora förväntningar på att genom utbildningen förbättra sina kunskaper i svenska språket. En deltagare berättar att hon kände sådan rädsla inför utbildningen att hon medvetet skrev sämre än sin förmåga på testet.

Förväntningar

Sju deltagare svarar att utbildningen motsvarade deras förväntningar. Två deltagare är nöjda med utbildningen men hade förväntat sig att de skulle ha möjlighet att direkt fortsätta studera till undersköterskor. Åtta deltagare svarar att förväntningarna överträffades och att de har lärt sig mer än de trodde. Från början trodde de inte att de skulle klara utbildningen.

Stöd från ledningen på arbetsplatsen

De flesta kursdeltagarna upplevde att arbetsledningen har varit positivt inställda till utbildningen. Flera nämner att de ser det som en uppmuntran från arbetsledningen att de fick möjlighet att gå utbildningen. De flesta känner att de fått stöd av sina chefer i form av att de fått tid för att träffa mentorerna och att de fick sina scheman anpassade efter utbildningens tider. Flera beskriver dessutom att chefen har uppmuntrat dem genom att visa intresse för studierna och påpekat att de utvecklats i sitt arbete. Två deltagare har inte känt behov av stöd från chefen, en av dem uppger att han/hon nog hade fått stöd om han/hon bett om det. Tre deltagare har saknat stöd från sin arbetsledare, t.ex. har de inte fått tid inlagt för att träffa sina mentorer.

Stöd från arbetskamrater

De flesta deltagare säger att de under utbildningen känt stöd från sina arbetskamrater som uppmuntrat och bekräftat att de utvecklats både i yrkesrollen och i att använda språket. Två deltagare uppger att de har haft en större arbetsbörda under de dagar de jobbat. Arbetskamraterna har under studiedagarna inte utfört de uppgifter som brukar vara deltagarens, t.ex. duscha de vårdtagare som deltagaren är kontaktperson för.

Stöd från mentorer

Under de första veckorna hade inte alla fått en mentor, men efter lite påtryckning från skolan och från deltagarna själva hade alla utom en deltagare en mentor. Under den sista terminen har alla haft en mentor. De flesta tycker att de har fått mycket hjälp och stöd av sin mentor

genom hela utbildningen. Några deltagare beskriver dock att de haft svårt att hitta tider att träffa sin mentor eftersom deras arbetsschema inte stämde överens. En del valde att då i stället vända sig till de arbetskamrater som fanns till hands när hjälp behövdes.

Studierna

Samtliga deltagare uppger att de är nöjda respektive mycket nöjda med sina studier och sina resultat i studierna. Även i de tidigare gjorda utvärderingarna har de flesta deltagare beskrivit hur självkänslan och motivationen ökat när de klarat av att redovisa inför klassen, eller när de fått Godkänt betyg på en skrivning.

Kunskaper som redan påverkat arbetet

Samtliga deltagare har under hela utbildningen beskrivit situationer där de känt att de utvecklats i sitt arbete. Exempel på sådana situationer är att de nu vågar inleda samtal med vårdtagare och anhöriga och att de förstår vad som sägs på rapporten om vårdtagarna. De klarar lättare av att både läsa och skriva dokumentationen om vårdtagarna. Flera har också lyft fram att de har fått ett bättre självförtroende, vågar uttrycka egna åsikter och ifrågasätta om något är fel samt att de är mer delaktiga vid rapportering. Detta har även bekräftats från chefer, mentorer och arbetskamrater. Samtliga deltagare beskriver att de har fått ökad kunskap om olika vårdtagares sjukdomsbild samt att de nu kan se sambandet till specifika vårdåtgärder. Ökad kunskap har också lett till ett ökat intresse för att ta reda på mer, t.ex varför en vårdtagare tar en viss medicin. De flesta skriver i utvärderingen att de fått ökad förståelse för vårdtagarnas reaktioner och beteenden. De beskriver också ökade insikter i bemötande av vårdtagare med olika etniska, religiösa och kulturella bakgrunder. Flera ger i utvärderingen exempel på situationer och områden där kunskap och förståelse ökat.

Citat:

- Det har blivit mycket roligare att jobba och jag är lugnare på jobbet nu när jag vet mer.
- När jag läser Sol-dokumentationen (dokumentation enligt socialtjänstlagen) nu så förstår jag – det har blivit lättare och roligare att jobba.
- Jag har vågat säga till arbetskamrater som gjort fel i medicindelningen - jag visste att jag hade rätt och kunde uttrycka det.
- Det har blivit lättare att jobba och jag har nu större förväntningar på mig själv, jag har mer självförtroende i vad jag gör.
- Jag ser hur vårdtagare reagerar olika, på olika sätt att bemöta dem – och det stämmer med det jag lärt mig i skolan.
- Jag har blivit bättre på kommunikation, med arbetskamrater och med vårdtagare
- Jag har fått t.ex bättre respekt för vårdtagarens integritet och blivit bättre på omvårdnad.
- Jag har lärt mig att hantera vissa situationer bättre än tidigare, etiska konflikter.
- Jag har blivit självständig och förbättrat språket. Jag har nytta av det i dokumentationen och att diskutera med arbetskamrater.
- Jag kan uttrycka mig och skriva ordentliga rapporter och har blivit bättre på bemötande vid olika sjukdomar.
- Nu har det lossnat, plötsligt kommer orden och formuleringarna och stavningen. Jag har blivit mycket bättre på att skriva rapport.
- Min son blev glad och imponerad när jag kunde hjälpa honom med läxan som handlade om stroke.

Vad har varit bra i undervisningen

Samtliga deltagare uppger att de tycker att undervisningen fungerat bra. De flesta lyfter särskilt fram grupparbeten och olika redovisningsformer. Flera har också uppskattat hemuppgifterna och kopplingen till arbetsplatsen. Några påpekar att det var bra att varva lärarens föreläsning med grupparbeten och redovisningar.

De flesta skriver att alla ämnen var viktiga för deras arbete och att de var spännande.

Citat:

- Jag är jättestolt att jag har klarat att stå framför klassen och prata.
- Allting var bra och viktigt för alla människor, spelar ingen roll om man jobbar eller inte.
- Utbildningen har förstärkt min tidigare praktiska erfarenhet.
- Jag fick ganska svåra böcker men lärarna förklarade jättebra.
- Kurserna var nyttiga och bra hjälp i mitt arbete.

Vad har inte varit bra i undervisningen

En deltagare hade önskat att studera mer vårdämnena istället för stöd i modersmål.

Råd till lärarna inför nästa kurs

Samtliga deltagare uttrycker att de är nöjda med utbildningen och med undervisningen. En deltagare önskade att det i stället för stöd i modersmål låg mer tid på vårdämnena.

Intresse för vidare studier

Åtta deltagare har sökt studier i svenska nästa termin. Tolv vill fortsätta studera till undersköterska, fyra av dem har sökt till kurser inför nästa termin. Tre ska komplettera för högskolekompetens för att senare studera till sjuksköterska.

Citat:

- Lusten att läsa har kommit tillbaka - jag ville studera i mitt hemland men inte sedan jag kom till Sverige.
- Jag har blivit sugen på att veta mer.

Sammanställning av lärarnas utvärdering

Nedanstående text är en sammanfattning av lärarnas erfarenheter, tankar och reflektioner gjorda i slutet av utbildningen.

Urval och resultat

Urvalet av deltagare har enligt lärarna fungerat bra, Deltagargruppen var från början något heterogen med tanke på studiebakgrund, förkunskaper och kunskaper i svenska, men samtliga 20 som fullföljde utbildningen hade minst Godkänd i samtliga ämnen vilket t.o.m. kan sägas överträffade förväntningarna hos både lärarna och deltagarna. Kursdeltagarna har i hög grad ökat sitt självförtroende, utvecklat sina ämneskunskaper och också sin förmåga och att använda språket både muntligt och skriftligt. De har varit oerhört motiverade och tagit ett mycket stort ansvar för sina studier under hela utbildningsperioden.

Utbildningens uppläggning och organisation

Lärarna är eniga om att kombinationen utbildning och arbete har fungerat mycket bra både ur ett pedagogiskt perspektiv och resultatmässigt. Deltagarnas erfarenheter var utgångspunkt för utbildningen och teorin har kunnat knytas till och förankras i det praktiska arbetet.

Organisatoriskt har undervisningen varit förlagd till tre dagar per vecka vilket enligt lärarna fungerade mycket väl.

Samtliga lärare anser att det fungerat bra med uppläggningsen av utbildningens kurser. Det var bra att börja med kursen *Vård och omsorgsarbete* och därefter *Medicinsk grundkurs*. Att deltagarna läste en kurs i taget under den första terminen, då de var mer ovana vid att studera, var också bra. I och med att stöd i svenska respektive stöd på modersmål var förlagda till eftermiddagarna kunde de direkt bearbeta teorierna. Fördelningen med teorilektionerna på förmiddagarna direkt följda var stöd i svenska respektive stöd på modersmål gjorde att teoripassen inte blev så komprimerade.

Arbetsformer och arbetssätt

Samtliga lärare tycker, som tidigare nämnts, att kombinationen studier och arbete har varit bra. Deltagarna var redan från början motiverade och hade erfarenhet och kunskap att utgå ifrån. Teori och praktik kopplades samman och de har haft många hemuppgifter som på ett naturligt sätt kunnat knytas till det praktiska arbetet. Arbetssättet innebar att "tyst kunskap" blev synlig och att behovet av ny kunskap medvetandegjorts. Deltagarna har under utbildningen på detta sätt sett ett tydligt samband mellan teori och praktik. De har vid eller efter genomgångar ofta också tagit upp saker från arbetsplatserna. Att arbeta nära verkligheten har generellt varit en tillgång i undervisningen och inte minst förenklat genomgången av innehållsligt och teoretiskt svåra områden och svårförklarade ord och begrepp. Deltagarna har förutom fördjupade kunskaper också fått många bekräftelser och en ökad medvetenhet om sitt arbete och sin arbetsplats.

De flesta kursdeltagarna hade vid starten svårigheter med att uttrycka sig skriftligt. I samtliga ämnen har deltagarna fått skriva mycket och med olika syften t.ex. anteckningar, skriftliga redovisningar och hemskrivningar.

Svenskstöd. Deltagarna har fått arbetat mycket med autentiska situationer både när det gäller innehåll och form och blanketterna som användes på arbetsplatserna för att höja medvetenheten om olika samtal och skrivsituationer på arbetsplatsen fungerade bra. I kommande kurser måste deltagarna redan från början informeras om hur deras utveckling av svenska ska prövas och dokumenteras.

Stödet på modersmål har generellt fungerat mycket bra. Båda modersmållärarna anser att det speciellt i början innebar svårigheter att de inte var utbildade vårdlärare. Att det ändå har fungerat så bra beror på att de under den första perioden fick auskultera hos läraren i *Vård-kurserna* och att de fick tillgång till kurslitteraturen. Båda lärarna lyfter fram att de under kursens gång fått och varit tvungna att inhämta mycket ämneskunskap och yrkesterminologi.

Under auskultationerna fick de också en inblick i yrkeslärarens arbetssätt och ta del av genomgången av deltagarnas arbetsuppgifter vilket var till stor hjälp i arbetet.

Deltagarna har under hela utbildningen varit positiva till att få stöd på modersmålet. Under den första perioden fanns det deltagare som inte tyckte att de behövde något stöd. Detta var inte explicit uttalat men markerades genom att de ville arbeta på egen hand. Fr.o.m. förändringen från språkgrupper till arbetsgrupper såg dock alla stödet som en tillgång och samtliga deltagare efterfrågade hjälp även om det skedde i varierande grad. En viktig funktion för modersmållärarna var att stötta deltagarna att inte bara använda ord och uttryck från litteraturen utan hjälpa dem att omformulera och använda egna ord.

Modersmåslärarna tvivlade under den första delen av utbildningen på att samtliga deltagare skulle nå målen för utbildningen. Många av deltagarna hade dåligt självförtroende, var studieovana, försiktiga, vågade inte yttra sig, och kunde inte arbeta självständigt. Alla var mycket motiverade och läste mycket, men många hade svårt att förstå litteraturen och hur de skulle arbeta med uppgifterna. Trots relativt goda muntliga kunskaper så var t.ex. kurslitteraturen mycket svår för dem och förståelsen var ibland diffus när det gällde vissa ord och begrepp som det inte finns någon motsvarighet till på deras modersmål.

Lärarna i vårdämnena har upplevt att stödet i modersmål och i svenska i stor grad bidragit till att deltagarna klarade utbildningen med så bra resultat. De kurser som deltagarna upplevde som svårast och där behovet av stöd på modersmål märktes tydligast var *Medicinsk grundkurs* och *Psykologi*.

Det har under i stort sett hela kursen varit en bra stämning i gruppen och deltagarna har samarbetat och stöttat varandra på ett bra sätt. En noterbar sak är att det ur en aspekt dock i viss mån har skett en attitydförändring under utbildningens gång. I början var deltagarna måna om att hjälpa och stötta varandra för att alla skulle få godkänt på den aktuella kursen. I och med att de första kurserna var avklarade och betygen satta tillkom en mer individuell attityd. Deltagarna fortsatte under hela kursen att samarbetat bra, men under den senare delen av utbildningen har den individuella kunskapen blivit tydligare och mer privat på bekostnad av den kollektiva stöttningen troligen p.g.a. förhoppningen av att nå ett högre betyg.

Samtliga deltagare har under utbildningen utvecklat både sina kunskaper och sin studieförmåga i hög grad. Under sista perioden arbetade alla självständigt, diskuterade engagerat och efterfrågade vid behov hjälp på eget initiativ. Självförtroendet har ökat och de vågade t.ex. ta upp diskussionsämnen som inte var tänkbara i början.

Samarbete utbildningsanordnare, deltagare och arbetsplatser

Kontakterna och samarbetet med de olika arbetsplatserna har varierat. Vissa enhetschefer och mentorer har varit mycket intresserade och sett nyttan av att samarbeta. De har stöttat deltagarna och det har fungerat bra organisatoriskt med t.ex. tider för deltagarna. Med vissa arbetsplatser har samarbetet inte fungerat lika bra och det har t.ex. funnits svårigheter för deltagarna med anpassningen av arbetstiderna och några deltagare har haft ganska lite kontakt med sina mentorer.

Det tog tid innan alla deltagare fått en mentor. Samarbetet mellan mentorerna och deltagarna har i stort sett fungerat bra under hela utbildningen. Mötena med mentorerna och enhetscheferna kändes, enligt lärarna, mycket bra och många viktiga frågor togs upp och diskuterades bl.a. vilken roll som mentorerna bör ha. Några av enhets cheferna som inte kom hörde av sig och beklagade att de inte kunde komma.

Vårdläraren hade minst en telefonkontakt med samtliga enhetschefer och mentorer samt fortlöpande telefonkontakter med några arbetsplatser. Dessa kontakter kändes viktiga då läraren fick inblick i deltagarens arbetsituation och även information om deltagarens utveckling på arbetsplatsen. Cheferna och mentorerna fick information om hur det går för deltagaren i skolan och deltagaren blev sedd och stärkt i sin yrkesroll. Praktiska frågor kunde diskuteras och problem kunde lösas.

Gemensamma träffar samt handledning

De regelbundna träffarna med ansvarig skolledare, handledaren och ansvarig från Utbildningsförvaltningen har varit viktiga. En stor del av tiden på träffarna ägnades naturligt

åt pedagogiska diskussioner och reflektioner samt utvecklingen i gruppen. Ansvarig skolledare har under hela utbildningstiden följt och stöttat projektet på ett positivt sätt vilket varit betydelsefullt för det goda resultatet.

Det finns ett starkt behov av tid för pedagogiska diskussioner och samplanering och där lärarna kan ta upp deltagers behov av särskilt stöd gärna en tid då handledaren är tillgänglig.

Besöken av handledaren i undervisningen var positiva och det har då varit naturligt att konkret ta upp och diskutera deltagarnas språkutveckling.

Det har varit viktigt med handledarstöd i projektledarrollen och vid skrivandet av föreliggande rapport. Det har också varit bra att ha någon att vända sig till för att ventilera frågor eller när det uppstått problem.

Sammanställning av mentorernas utvärdering

I slutet av utbildningen ombads mentorerna att fylla i en utvärderingsenkät. (Underlag för utvärderingen se bilaga 9). 7 mentorer har svarat på enkäten, varav 1 var mentor för 3 kursdeltagare. Dessutom gjordes en muntlig utvärdering på informationsträffen för mentorer och chefer vid slutet av utbildningen.

Träffar med kursdeltagarna

De flesta mentorer har träffat kursdeltagarna regelbundet, allt från en gång per vecka till en gång per månad. En deltagare bytte mentor i slutet av utbildningen (p.g.a. byte av arbetsplats) och den nya mentorn har aldrig träffat deltagaren. De flesta har träffat kursdeltagarna på arbetstid, någon har haft telefonkontakt med sin deltagare och ett par har träffat deltagarna utanför arbetstid p.g.a. tidsbrist. Ibland har träffarna varit korta, men oftast har de varat mellan 1-1½ timma. Några har med enhetschefens stöd kunnat schemalägga sina träffar, andra har träffats när de haft tid över. De mentorer som träffat kursdeltagarna sällan eller aldrig anger att detta berott på tidsbrist eller att schematiderna inte passat.

Erfarenheter av mentorsarbetet

Samtliga mentorer som deltagit i någon av utvärderingarna har tyckt att det varit positivt att vara mentor för en arbetskamrat. Detta har också uttryckts av övriga mentorer vid telefonkontakter med skolan. De har diskuterat hemuppgifter och då hjälpt till med att förstå kurslitteraturen och själva uppgiften. De har diskuterat hur det fungerar på den egna arbetsplatsen i relation till kursinnehållet. Ibland har detta lett till diskussioner kring möjligheter till förbättring på arbetsplatsen.

De flesta mentorer har även påpekat att det har inneburit en utveckling för dem själva genom att de fräschat upp och även fördjupat sina kunskaper. Ibland har diskussionerna runt uppgifterna tagits upp i hela arbetsgruppen. De flesta upplever att de varit ett stöd för kursdeltagarna, men några är missnöjda med sin insats speciellt därför att de inte kunnat träffa sin deltagare så ofta som de tänkt.

Citat:

- Kul att hjälpa en arbetskompis och att komma ihåg mina teoretiska kunskaper.
- Det är både ett givande och ett tagande, det har bara varit positivt.
- Jag har haft möjlighet att fräscha upp mina kunskaper och lära mig en del också.
- Jag har varit en trygghet för kursdeltagaren, hoppas jag.
- Det var inga problem, bara positivt.

Om utbildningen och samarbetet

Mentorerna tycker att det är bra att sådana här kurserna finns. Samarbetet med skolan har varit trevligt och fungerat bra. De flesta skulle dock önska mer information om vad mentorskapet innebär samt en mer kontinuerlig kontakt med skolan. De föreslår tätare informationsträffar och kontinuerlig e-mailkontakt med lärarna och att de mentorerna fått information om deltagarnas hemuppgifter i förväg.

7. Slutkommentarer

Delprojektet har varit mycket framgångsrikt. Utbildningsmodellen med kombinationen arbete och utbildning med stöd både i svenska och på modersmålet har uppskattats av samtliga parter. Ett fåtal deltagare har dock kommenterat att de skulle ha klarat utbildningen utan modersmålsstödet. Resultaten av utbildningen är över förväntan. Av sammanfattningen och i förslagen till utveckling framgår vilka delar i utbildningsmodellen som bör behållas och vilka delar som bör utvecklas eller förändras.

Bilagor

Bakgrundsfakta om kursdeltagarna

Bilaga 1

Kvinnor   **Män**
16   6

Språk	Antal	Ankomstår	Antal	Skolbakgrund	Antal
Arabiska	4	88-90	9	7-9	10
Tigrinja	11	91-93	7	10-12	10
Kurdiska/Sorani	1	94-96	2	13-15	2
Amharinja	6	97-99	4		

Ålder	Antal	Arbetat inom vården:	Antal	Utbildning	Antal
21-25	1	1 - 4 år	7	Sverige Ingen/ej klar sfi	11
26-30	2	5 – 8 år	12	Sfi	4
31-35	4	9-12 år	2	kom vux	3
36-40	9	13-16 år	1	Vård eller övr yrk	3
41-45	6			Sas A gy	1

Europeisk språkportfolio

Den globala skalan

1 *Common European Framework of Reference for Languages* ger Europarådet en översikt över språkfärdigheter i de sex nivåerna A1 – C2. Denna globala skala kan användas framför allt för att informera t.ex. föräldrar, beslutsfattare eller representanter för näringslivet.

Nivå	Nivåbeskrivning
Den avancerade språk-användaren	<p>C2</p> <p>Kan med lätthet förstå praktiskt taget allt som han/hon hör eller läser. Kan sammanfatta information från olika muntliga eller skriftliga källor och därvid troget återge argument och redogörelser i en sammanhängande presentation. Kan uttrycka sig spontant, mycket flytande och precist samt därvid utnyttja finare nyanser även i mera komplexa situationer.</p>
	<p>C1</p> <p>Kan förstå ett brett urval av krävande längre texter och urskilja underförstådda betydelser. Kan uttrycka sig flytande och spontant utan att i påfallande grad leta efter lämpligt språkuttryck. Kan använda språket flexibelt och effektivt för sociala akademiska och professionella ändamål. Kan producera tydliga, välstrukturerade och detaljerade texter om komplicerade ämnen. Kan på ett kontrollerat sätt med olika medel organisera och binda samman en text till en sammanhängande helhet.</p>
Den självständiga språk-användaren	<p>B2</p> <p>Kan förstå huvudinnehållet i komplexa texter om både konkreta och abstrakta ämnen, inbegripet tekniska framställningar inom sitt eget intresseområde. Kan fungera i samtal så pass flytande och spontant att ett normalt umgänge med infödda talare av språket blir helt möjligt utan ansträngning för någondera parten. Kan producera tydlig och detaljerad text inom ett brett fält av ämnen, förklara en ståndpunkt samt framhålla såväl för- som nackdelar vid olika valmöjligheter.</p>
	<p>B1</p> <p>Kan förstå huvudinnehållet i vad han/hon hört eller läst om välkända förhållanden som man regelbundet möter i arbete, i skola, på fritid, o.s.v. Kan hantera de flesta situationer som vanligtvis uppstår under resor i ett land där språket talas. Kan producera enkla, sammanhängande texter om ämnen som är välkända eller av personligt intresse. Kan beskriva erfarenheter och händelser, berätta om drömmar förhoppningar och framtidsplaner och kortfattat ge skäl för och förklaringar till åsikter och planer.</p>
Den baspresterande språk-användaren	<p>A2</p> <p>Kan förstå meningar och ofta använda uttryck som hör hemma i en verklighet av omedelbar betydelse (t.ex. mycket grundläggande information om Individ och familj, om att handla, lokal geografi. anställning). Kan kommunicera i enkla och rutinmassiga sammanhang som kräver ett enkelt och omedelbart utbyte av information. Kan i enkla termer beskriva sidor av sin egen bakgrund, sin omedelbara omgivning samt förhållanden av omedelbart intresse.</p>
	<p>A1</p> <p>Kan förstå och använda välkända, vardagliga uttryck och mycket grundläggande fraser som syftar till att möta konkreta behov. Kan presentera sig själv och andra samt ställa och besvara frågor om personliga detaljer som var han/hon bor, personer han/hon känner och saker som han/hon har. Kan samtala på ett enkelt sätt under förutsättning att samtalspartnern talar långsamt och tydligt och är beredd att hjälpa till.</p>

SANTAL SOM JAG DELTAGIT I UNDER EN DAG

NAMN

DATUM

Person/er (vårdtagare, arbetskamrater, anhöriga o.s.v.)	Situation (uppstigning, måltid, rapport, fikärest, besök o.s.v.)	Typ av samtal (om praktiska saker, småprat, fakta, diskussion, instruktion o.s.v.)	Förstod du allt (ja/nej)	Kunde du säga det du ville (ja/nej, Om inte vad var problemet /vad gjorde du?)	Kommentarer (något som behöver förklaras eller läggas till)

INFORMATIONSTRÄFF FÖR MENTORER

*Du som utsetts till mentor för en arbetskamrat som går vårdbiträdeskurs med språkstöd, inbjudes till information på Åsö vuxengymnasium, Blekingegatan 55.
(T-bana Skanstull, uppgång Allhelgonagatan).*

Rum B 17, plan 1 korridor B.

Tid: Måndag den 27/3 kl. 15-16.30.

Som du säkert redan vet är kursen en del i ett projekt, i kompetensfondens regi.

Några av de nya tankarna är:

- att varje kursdeltagare skall ha en mentor, som kan vara ett stöd på arbetsplatsen under kursen.
- att varje kursdeltagare skall utveckla svenska språket och därmed uppnå bra studieresultat.
- Att studierna bedrivs i långsam takt tre dagar i veckan fram till den 2/11 2006, med uppehåll under sommaren.

Vi kommer att berätta lite om kursens uppläggning och vad den innehåller.

Vi vill gärna diskutera med er mentorer om hur ni kan stödja era arbetskamrater under kursen.

Ni som är mentorer får tillfälle att träffa lärarna och ställa frågor om mentorskapet.

Vi bjuder på kaffe och bulle.

VÄLKOMMEN!

Lärarna i projektet

Program för seminarier för lärare i Kompetensfondens utbildningar 2006.

Fredagen den 27 januari kl. 13.00 – 17.00

Lokal: Munklägret, Hantverkargatan 2F

Agneta Törnquist, Socialhögskolan berättar om sin avhandling ”Vad man ska kunna och hur man ska vara” som rör enhetschefers och vårdbiträdens yrkeskompetens i äldreomsorgen.

Onsdagen den 15 mars kl. 14.00 – 17.00

Lokal: Kungliga myntet, Hantverkargatan 2F

Ulla Hirsch, äldreomsorgsinspektör i Stockholms stad, berättar om sitt arbete.

Tisdagen den 18 april och torsdagen den 20 april kl. 14.00 – 16.30

Lokal: Hantverkargatan 3D

Catarina Littman, Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk.
Hur kan man använda arbetsplatsen för språkinläring?

Torsdagen den 4 maj

Lokal: Glasbruket, Hantverkargatan 2F

Erfarenheter av utbildningarna i Kompetensfondens regi.

Diskussion tillsammans med Arthur Henningsson, Consider Consultants.

Måndagen den 30 oktober

Lokal. Bolinders café.

Catarina Littman, repris på tidigare föreläsningar.

Fredagen den 24 november

Samtal och skrivande i äldreomsorgen. Gunlög Sundberg, språkforskare vid Stockholms universitet diskuterar sitt arbete med en handbok för svenska som andraspråk. Dessutom diskussion om projektets första delrapport.

Torsdag den 7 december

Demens. Beata Tersiz, chefspsykolog på Dalens sjukhus.

INFORMATIONSTRÄFF FÖR CHEFER och MENTORER

Du som har en av dina medarbetare på vårdbiträdeskurs med språkstöd och stöd av mentorer inbjudes till information och diskussion på Åsö vuxengymnasium, Blekingegatan 55. (T-bana Skanstull, uppgång Allhelgonagatan).

Rum: F36, korridor F plan 3.

Tid: onsdag den 25/10 kl. 15.00-17.00.

Informationsträffen den här gången är gemensam för mentorer och chefer. Inbjudan till mentorerna har gått ut via kursdeltagarna. Det är samma tid och plats som gäller.

Vi kommer att berätta om kursen, vad vi gör nu och resten av kurstiden.

Ni får möjlighet att ställa frågor till projektledningen och lärarna. Vi vill gärna diskutera med er om era erfarenheter av projektet.

Vi bjuder på kaffe och bulle.

Anmälan senast den 23/10 till Maj Berg

Tel: 08-7027452 eller Email : maj.berg@utbildning.stockholm.se.

VÄLKOMMEN!

Lärarna i projektet och

Kerstin Sjösvärd, projektledare

**Resultat Vårdutbildning med stöd i svenska
och stöd på modersmål**
Åsö vuxengymnasium vt 06 – ht 06, 20 deltagare

Bilaga 7

Betyg	Voms	Mäsk	Med	Psyk	Etik
MVG					
VG	9	11	7	6	8
G	12	9	14	14	12
IG	1		1		

Voms: *Vård och omsorgsarbete*

Mäsk: *Människan socialt och kulturellt*

Med: *Medicinsk grundkurs*

Psyk: *Psykologi A*

Etik: *Etik och livsfrågor*

UTVÄRDERING AV HELA UTBILDNINGEN

Termin 1: Vård och omsorgsarbete, Medicinsk grundkurs
Termin 2: Psykologi, Etik och livsfrågor, Människan socialt och kulturellt
Båda terminerna: Stöd i Svenska, Stöd på Modersmål

1. Hur blev du anmäld till utbildningen? Var det av eget intresse?
_____
_____
2. Blev utbildningen som du förväntade dig? Om inte, vad blev annorlunda ?
_____
_____
3. Vilket stöd har du haft från din enhetschef?
_____
_____
4. Hur har du utnyttjat din mentor, vilket stöd har du fått?
_____
_____
5. Hur tycker du att det har gått med studierna, är du nöjd med dina resultat? (sätt kryss)
  - Nej, inte alls nöjd
  - Ja, jag är nöjd
  - Ja, mycket nöjd
6. Har du haft någon nytta av utbildningen på jobbet? Berätta i så fall hur!
7. Vad har varit bra i undervisningen?
_____
_____
8. Vad har inte varit bra i undervisningen?
_____
_____
9. Vad är det bästa som utbildningen har lett till, för dig?
_____
_____
10. Goda råd till oss lärare inför nästa kurs?
_____
_____

Tack för din hjälp! Maj

Utvärderingsfrågor om mentorsarbetet

Bilaga 9

1. Hur ofta träffades du och kursdeltagaren?

---

2. Hade ni en bestämd tid när ni träffades?

---

3. Hur lång tid träffades ni vid varje tillfälle?

---

4. Vad har ni pratat om?

---

5. Vad har varit positivt /problem i rollen som mentor?

---

6. Tycker du att du varit ett stöd?

---

7. Har du några synpunkter som du vill förmedla till skolan?

Kompetensfonden

Stockholms stads framtidsinvestering 2003-2006
– hundratals utvecklingsprojekt för bättre service till stockholmarna

Kompetensfondens kansli

STADSLEDNINGSKONTORET, 105 35 STOCKHOLM
TFN: 08-508 29 000 FAX: 508 29 970
HEMSIDA: WWW.STOCKHOLM.SE